

BÍRÓ GÁSPÁR

Az emberi jogok helyzete Szudánban a kilencvenes években

Az ENSZ Emberi Jogok Bizottságának elnöke 1993 márciusában nevezte ki Bíró A Gáspár különleges megbízottat (Special Rapporteur) azzal a feladattal, hogy mérje fel az emberi jogok helyzetét Szudánban, és vizsgálatait követően készítsen jelentést az ENSZ illetékes szervezetei számára. Ezt megelőzően Bíró egy évig töltötte be a Bizottság független szakértői (Independent Expert) tisztét a különleges eljárások bizalmas vizsgálatainak keretében. Mandátuma értelmében a különleges megbízott széles körű vizsgálatot végez az emberi jogok helyzetéről Szudánban, és ennek alapján évi két jelentést terjeszt elő az ENSZ Közgyűlésének Harmadik Bizottsága, illetve az Emberi Jogok Bizottsága elé rendes, évi üléseiken. A különleges megbízottat a Bizottság felhatalmazta a kapcsolatfelvételt a szudáni kormány illetékes képviselőivel, minden Szudánban vagy külföldön élő szudáni állampolgárral és azok az országon belül vagy azon kívül, a megfelelő törvényes keretek között működő szervezeteivel, továbbá mindazokkal, akik saját nevükben vagy az ENSZ által elismert szervezetek képviselőiként hiteles információt nyújthatnak az emberi jogok szudáni helyzetével kapcsolatban. A különleges megbízottnak teljes szabadsága van az információforrások felhasználása és az adatok értékelése terén, illetve jelentéseinek tartalmi kérdései tekintetében. A különleges megbízott jelentését nyilvános vitán értékeli az illetékes ENSZ-szervezetek testületei, munkája teljes sajtónyilvánosság előtt folyik. Eddigi jelentéseit - szám szerint hatot - a Bizottság, illetve az ENSZ Közgyűlése minden esetben jelentős szavazattöbbséggel fogadta el, és beépítette határozataiba ajánlásait. A megbízott munkájáért semmilyen javadalmazást, honoráriumot vagy fizetést nem kap, jogosult azonban tényfeltáró jellegű útjain költségtérítésre. A *pro bono* munkavégzés a különleges megbízott függetlenségének és tárgyilagosságának egyik legerősebb garanciája.

A különleges megbízott az elmúlt négy évben tényfeltáró úton járt többször is Szudánban, több ízben felkereste a szomszédos országokat, így Egyiptomot, Eritreát, Kenyát és Ugandát, ahol az ott élő szudáni állampolgárokkal találkozott. Munkája során a különleges megbízott napi kapcsolatban állt és áll az ENSZ genfi Emberi Jogi Központjával, a szudáni kormány illetékeseivel, valamint a szudáni helyzettel foglalkozó nemzetközi és szudáni emberi jogi szervezetekkel, független szakértőkkel, a nemzetközi sajtó képviselőivel. A különleges megbízottat mindenki elérheti a genfi központon keresztül vagy közvetlenül Budapesten. Legutóbbi szudáni látogatása 1996. augusztus 1-7. között volt, miután két éven keresztül a kormány az 1994 februárjában közzétett jelentése nyomán *persona non grata*-nak nyilvánította. Ugyanakkor az 1995-ös jelentését, amelyet 1996 áprilisában vitatott meg és fogadott el az Emberi Jogok Bizottsága, s amelyből részleteket közlünk, hírügynökségek a szudáni kormány emberi jogi teljesítményét az „eddig legkeményebben elítélőnek” nevezték. Azok a szudáni kormány által korábban hangoztatott állítások, amelyek Bírót az iszlám ellenségének próbálták beállítani, a nemzetközi közösség és a szudáni közvélemény szemében egyaránt teljesen megalapozatlannak és hiteltelennek bizonyultak. Nemzetközi nyomásra végül a kormány ez év áprilisában felülbírálni kényszerült álláspontját, és újra együttműködik a különleges megbízottal. A következő jelentés a Közgyűlés számára 1996. szeptember 30-ig esedékes, s ebben a különleges megbízott a legutóbbi szudáni látogatásának tapasztalataira fog összpontosítani. Az idején teljes jelentést az emberi jogok szudáni helyzetéről 1997 januárjában kell befejezni, vitája az Emberi Jogok Bizottságában április második felében lesz, amikor a mandátum meghosszabbítása is újra esedékessé válik, a különleges megbízott ajánlásai és a vita kimenetelének tükrében.

Az alábbiakban a különleges megbízottnak az ENSZ Közgyűlése előtt 1995 novemberében tartott beszédéből, 1995-ös jelentéséből, valamint az amerikai Kongresszus Képviselőháza meghallgatásának hivatalos jegyzőkönyvéből közlünk részleteket. (A szerk.)

*

ENSZ Közgyűlés
Harmadik Bizottság
New York, 1995. november 27.

Jelentés az emberi jogok helyzetéről Szudánban

A jelentés előterjesztője: Bíró Gáspár, az ENSZ Emberi Jogok Bizottsága különleges megbízottja az emberi jogok szudáni helyzetével kapcsolatban

Elnök Úr!

Hölgyeim és Uraim!

Ez a harmadik alkalom, amikor a Közgyűlés Harmadik Bizottsága megvitatja az emberi jogok helyzetét Szudánban. Az elkövetkező napokban e témában születő döntést megelőzi a Közgyűlés három, az emberi jogok szudáni helyzetéről (1992, 1993 és 1994), illetve az Emberi Jogok Bizottságának e tárgyban 1994-ben és 1995-ben elfogadott két határozata. E határozatok kivétel nélkül megállapították, hogy Szudánban súlyos és széles körű jogsértések történtek az elmúlt években. Ezek közül kiemelendők a politikai gyilkosságok, az ítélet nélküli kivégzések, a rabszolgaság és a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok, beleértve a polgári személyek elhurcolását, a leány- és gyermekkereskedést. Az utóbbi három évben Szudánban bizonyítottan elkövetett valamennyi erőszakos cselekmény és visszaélés felsorolása az ENSZ által elfogadott alapvető emberi és szabadságjogok teljes skálájának minden lehetséges módon való megsértése leírásával lenne egyenlő. Míg az ország északi részén a szudáni kormány nevében és annak érdekében fellépők tehetők felelőssé az emberi jogok megsértéséért, délen a fegyveres konfliktus résztvevőinek mindegyike elkövetett a szudáni állampolgárok élete, szabadsága és biztonsága elleni cselekedeteket.

Az 1995-ös év végén eljutottunk oda, hogy a tények nem vonhatók kétségbe többé. Az ezt megelőző jelentésekben foglaltakat független források széles köre erősíti meg, sokrétűen és részletesen bizonyítva azokat. Ez a körülmény tükröződik a Közgyűlés és az Emberi Jogok Bizottsága által elfogadott határozatokban is. E határozatok mindegyike tartalmazza továbbá mindazokat az ajánlásokat, amelyek egyébként a jelentéseknek is részét alkotják, és felszólítja a szudáni kormányt, hogy vessen véget a nevében fellépők által elkövetett erőszakos cselekményeknek, vonja felelősségre a feltárt atrocitások és visszaélések elkövetőit, és hozza meg a megfelelő intézkedéseket a helyzet javítása érdekében. Az Emberi Jogok Bizottsága legutóbbi, 1995/77. számú, 1995. március 8-án elfogadott határozatának huszonnégy operatív szakaszából tizenkettő szólította fel a szudáni kormányt, hogy hozza meg a megfelelő intézkedéseket, egyértelműen leszögezve azt, hogy mit vár el a kormánytól e tekintetben. Mély sajnálattal kell megállapítanom, hogy sem én, mint a Bizottság különleges megbízottja, sem más érintett ENSZ-testület vagy -szervezet ez idáig nem kapott olyan visszajelzést, amely a kormány olyan intézkedéséről számolt volna be, amelyet a Bizottság idézett határozatában vagy egyéb, az ENSZ által korábban elfogadott határozatokban megfogalmazott ajánlások megvalósítása érdekében tett volna. Nem érkeztek ilyen értelmű információk független forrásokból, Szudánból és külföldről sem.

A legfelháborítóbb és legmegrázóbb jogsértések azok, amelyeknek áldozatai a gyermekek és a nők. Az 1995 márciusában hozott határozat 10. és 11. szakaszainak megfelelően: „Az Emberi Jogok Bizottsága sürgeti a kormányt, hogy vessen véget minden, a gyermekkereskedést bármilyen módon bátorító, támogató, elősegítő vagy azt elnéző kormányzati tevékenységnek vagy cselekedetnek, a gyermekek családjukból és társadalmi környezetükből való kiszakításának, a gyermekek erőszakos internálásának, átnevelésének, kínzásának, minden embertelen vagy megalázó bánásmódnak és büntetésnek; felhívja a szudáni kormányt arra, hogy aktívan törekedjen azon tevékenységek megszüntetésére, amelyek a nők és a leánygyermekek emberi jogai ellen irányulnak, illetve azokat különösen sértik.” Annak ellenére, hogy Szudán egyike volt az első országoknak, amely aláírta a gyermek jogairól szóló 1989-es nemzetközi egyezményt, a meghatározott etnikai, faji és vallási csoportokhoz tartozó nők és gyermekek helyzete nem változott, és a felsorolt jogsértések 1995-ben is folytatódtak. A nők jogi státusa a férfiakéhoz képest számos területen továbbra is különböző. A nők és gyermekek elhurcolása Dél-Szudánból, különösen a Bahr al Ghazal, a Nuba-hegyek és az Ingassema-dombvidék különböző területeiről tovább folytatódott. Az áldozatok közül egyesek szolgátságban élnek; mások a rabszolga-kereskedés vagy a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok áldozatai Észak-Szudánban. Különösen riasztónak találom azt, hogy a szudáni hadsereg, valamint a kormány által 1989 után létrehozott félkatonai alakulatokhoz tartozó csoportok egyes tagjai - a jelentések szerint - aktívan és rendszeresen részt vettek ezekben a cselekményekben az utóbbi három év során. A kormány tétlensége ebben a helyzetben teljesen elfogadhatatlan. A kormány számos részletes adatot tartalmazó jelentésnek van a birtokában a fentiekre vonatkozóan, olyan jelentéseknek, amelyek lehetővé tették volna azt, hogy megfelelő intézkedésekkel véget vessen e helyzetnek; ennek ellenére semmi nem történt. További, a nemzetközi közösség számára véleményem szerint különös súllyal bíró körülmény az, hogy az elhurcolt nők és gyermekek, valamint a többi erőszakos cselekmény áldozatainak túlnyomó többsége a Nuba-hegyekben és az Ingassema-dombvidéken élő bennszülött törzsek és közösségek, valamint a Bahr al Ghazalban őshonos dinka törzs tagjai közül kerül ki. További olyan áldozatokról szóló információk birtokában is vagyok, akik más, Dél-Szudánban élő etnikai, faji vagy vallási kisebbségekhez tartoznak. Számos független forrásból származó jelentés számol be arról is, hogy az áldozatok többségét Északon kényszer alkalmazásával az iszlám vallásra térítik át, és nevüket arab névre változtatják. Ennek ellenére az esetek többségében, a jelentések szerint, tulajdonosaik továbbra is durván és megalázóan bántanak velük. Ellenőrzött forrásokból származó jelentések beszámolnak arról is, hogy a Bahr al Ghazal környékén élő arab törzsek némelyike, így például a Rizeighat törzs ellenzi az említett erőszakos cselekményeket, s az utóbbi években az Északra hurcoltak felkutatásával és családjukkal való egyesítésével kezdett foglalkozni. A családok ilyen módon való újraegyesítése azonban komoly anyagi áldozatot kíván az érintettektől. Sokan nem képesek előteremteni a költségeket, beleértve a közvetítők díját.

Elnök úr!

E rövid bevezetőben csak azokra a körülményekre tértem ki, amelyeket a vita jelenlegi szakaszában a legaggasztóbbaknak találtam. Mindazonáltal említést kell tennem arról, hogy 1995 folyamán történtek bizonyos előrelépések is Dél-Szudánban a humanitárius és segélynyújtási tevékenységeket illetően. E fejlemények az olyan világszerte ismert és tiszteletnek örvendő személyiségeknek köszönhetőek, mint Carter volt amerikai elnök, továbbá az olyan nemzetközi szervezeteknek, mint az ENSZ Gyermekalapjának (UNICEF) Nairobi székhelyű irodája. A Carter elnök által közvetített négyhónapos tűzszünet (1995. március július) tette lehetővé a Guineea-láz elleni oltási kampányt korábban elérhetetlen vidékeken is. Folytatódott 1995-ben a hozzátartozóiktól elszakadt kiskorúak újraegyesítése családjukkal az UNICEF közvetítésével. Említésre méltó továbbá az UNICEF égisze alatt működő segélyszolgálati szervezet, az Operation Lifeline Sudan (OLS) aktív közreműködésével

létrehozott megállapodás a dél-szudáni lázadó csoportok vezetőivel az együttműködés alapszabályairól. E megállapodásban az aláírók kötelezettséget vállalnak a nemzetközi humanitárius jog, valamint a gyermek jogairól szóló nemzetközi egyezmény előírásainak a tiszteletben tartására. E fejleményeket a nemzetközi közösségnek annak ellenére üdvözölnie kell, hogy azok csak ideiglenes jelleggel és regionális hatókörben következtek be, illetve hatásuk csak hosszabb távon lesz érzékelhető. A szudáni kormány álláspontja ugyanakkor a fentiekkel kapcsolatban ellentmondásos volt. Noha a tűzszünet elfogadásával beleegyezését adta az oltási program végrehajtásához, több esetben is önkényesen korlátozta a belépést néhány járvány sújtotta területre. Propaganda-hadjáratba kezdett továbbá az ENSZ néhány olyan szervezete ellen, amelynek aktív szerepe volt a helyzet javulásában.

Elnök úr!

Fel szeretném kérni a Közgyűlést arra, hogy hívja fel a szudáni kormányt e gyakorlat megváltoztatására, továbbá arra, hogy minden tekintetben működjön együtt az összes humanitárius szervezettel beleértve az UNICEF-et és az OLS-t - és azok képviselőivel annak érdekében, hogy a polgári lakosság fegyveres konfliktus okozta szenvedései enyhüljenek.

Végül, úgy vélem, hogy az emberi jogok helyzetének súlyosságából következően Szudánt folyamatos és intenzív emberi jogi megfigyelés alatt kell tartani a jövőben is. Ennek érdekében az Emberi Jogok Bizottságának 1995. márciusi, a Gazdasági és Szociális Tanács (ECOSOC) által júliusban jóváhagyott határozatában kezdeményezett kis létszámú, de állandó emberi jogi megfigyelői műveletnek meg kell kapnia a Közgyűlés és a Főtitkár részéről minden szükséges anyagi és erkölcsi támogatást ahhoz, hogy késedelem nélkül beinduljon. Mára egyértelműen bizonyítást nyert, hogy egyes esetekben - és e tekintetben a szudáni, s azon belül különösen a dél-szudáni helyzet kétségtelenül ide tartozik - az emberi jogok megsértéséről készült részletes beszámolók azonnali nyilvánosságra hozatala az első lépés a jogsértések megelőzése felé.

*

Egyesült Nemzetek Szervezete Gazdasági és Szociális Tanács
E/CN.4/1996/62
1996. február 20.
Emberi Jogok Bizottsága
Ötvenkettedik ülészak

Az emberi jogok és alapvető szabadságok megsértésének kérdése a világ bármely részén, különös tekintettel a gyarmati és más függőségben lévő országokra és területekre

Az emberi jogok helyzete Szudánban

*Bíró Gáspár különleges megbízott jelentése, amelyet az Emberi Jogok Bizottsága
77/1995. számú határozatának megfelelően terjeszt elő*

Tartalom

Bevezetés

I. Az emberi jogok megsértéséről érkezett jelentések

A. A szudáni kormány által elkövetett jogsértések

B. A dél-szudáni konfliktusban a nem kormányzati oldalhoz tartozó felek által elkövetett visszaélések

C. A humanitárius szervezetek dél-szudáni tevékenységét érintő korlátozások

II. Összegzés és ajánlások

- A. Összegzés
- B. Ajánlások

Bevezetés

1. Ez a jelentés a különleges megbízott (Special Rapporteur) harmadik jelentése az Emberi Jogok Bizottságának (lásd E/CN. 4/1994/48 és E./CN. 4/1995/58), és egyben a hatodik jelentése az emberi jogok helyzetéről Szudánban (lásd még A/48/601, A/49/539 és A/50/569).

2. Az 77/1995. számú, „Az emberi jogok helyzete Szudánban” című határozatában az Emberi Jogok Bizottsága egy évvel meghosszabbította a különleges megbízott mandátumát.

(...)

6. *Rabszolgaság, szolgaság, rabszolga-kereskedés, kényszermunka, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok*

33. Az emberi jogok szudáni helyzetéről szóló 1994-es jelentés előterjesztése után (E/CN. 4/1994/48), az Emberi Jogok Bizottsága ismét felszólította a szudáni kormányt, hogy: (a) késedelem nélkül vizsgálja ki a rabszolgatartás, a szolgaság, a rabszolga-kereskedés, a kényszermunka, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok azon eseteit, amelyekre a figyelmét felhívták; (b) vonja felelősségre az elkövetőket az 1991-es Szudáni Büntetőtörvény (Criminal Act) megfelelő rendelkezései alapján, azaz: 161. § elhurcolás, 162. § emberrablás, 163. § kényszermunka, 164. § törvénytelen elzárás, 165. § törvénytelen fogva tartás; és (c) maradéktalanul teljesítse az általa aláírt és ratifikált, a rabszolgaságra vonatkozó 1926-os nemzetközi egyezményben, valamint a rabszolgaság, a rabszolga-kereskedés és a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok betiltására vonatkozó 1956-os kiegészítő nemzetközi egyezményben foglaltakat, és a megfelelő intézkedések meghozatalával azonnal vessen véget az ilyen és ehhez hasonló gyakorlatoknak.

34. A különleges megbízott sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy az illetékes szudáni hatóságok semmilyen hajlandóságot nem mutattak az elmúlt években azon esetek kivizsgálására, amelyekre a figyelmüket korábbi jelentéseiben felhívta. A különleges megbízott egyben aggodalmának ad hangot azzal kapcsolatban, hogy 1994 februárja óta riasztóan megnőtt azoknak a hiteles forrásokból származó híreknek és jelentéseknek a száma, melyek a rabszolgaság, a szolgaság, a rabszolga-kereskedés és a kényszermunka különböző eseteiről számolnak be. Az elhurcolásokról, a leánykereskedelemtől és a gyermekkereskedésről szóló beszámolók leírása e jelentésnek a gyermek jogairól, valamint a nők jogairól szóló fejezeteiben található (46-62. és 63-66. bekezdések), az ott említett okok miatt.

35. Noha e jelenségek előfordulása főként a Bahr al Ghazal és a Nuba-hegyek vidékére jellemző, egész Dél-Szudán területéről érkeztek olyan jelentések, amelyek a szudáni kormányhadsereg, a Népi Védelmi Erők (Popular Defence Forces, PDF), a kormány által támogatott helyi törzsi milíciák és a dél-szudáni háborúban a kormány oldalán harcoló mudzsahed csapatok tagjai által elkövetett elhurcolásokról és gyermekrablásokról szólnak. Joggal beszélhetünk ebben az esetben jelenségről, hiszen a déli civilek elhurcolása a háború egyik eszközévé vált, legyenek az áldozatok férfiak, nők vagy gyermekek, muzulmánok vagy keresztények, vagy a hagyományos afrikai vallások követői, társadalmi helyzetükre és etnikai hovatartozásukra való tekintet nélkül. Amint a Nuba-hegyekbeli helyzettel kapcsolatban egyik előző jelentés kiemelte: „a PDF és a hadsereg egységeinek parancsuk van a polgári személyek - többnyire nők, gyermekek és idős személyek - összegyűjtésére és a szudáni kormány által ellenőrzött békefalvakba történő szállítására” a lázadókkal való összecsapások után, vagy azt

követően, hogy a Szudáni Népi Felszabadító Hadsereg (Sudan Peoples Liberation Army, SPLA) alakulatai bizonyos falvakból vagy területekről kivonultak (A/48/601, 88. és 94. szakaszok). Hasonló esetek leírásai megtalálhatók az 1994-es előzetes jelentésben is (A/49/539, 57. bekezdés).

36. A különleges megbízott legutóbbi tényfeltáró útja során tanúvallomásokot vett fel gogriali elhurcolásokról, amelyek a hadsereg, a PDF és a fegyveres milíciák rajtaütései során történtek. Példaként idézhető S. A. D. (41, férfi) tanúvallomása. A tanú 1995. július 25-én hagyta el Mayen Abunt, és a különleges megbízottnak adott kimerítő nyilatkozatában több olyan helyi lakos foglyul ejtéséről is beszámolt, akiket 1994 áprilisa és 1995 májusa között ejtettek fogságba a kormánycsapatok. Néháynak közülük sikerült megszökni, és az általuk tapasztaltakat megosztották a tanúval: A. B. P.-t (34) 1995 januárjában fogták el, és Abiey felé menet sikerült megszöknie. M. A. D.-t (22) ugyanakkor fogták el, és az elmondottak szerint akkor szökött meg, amikor a csoport a Bahr al Arab folyón kelt át. M. A. A.-t (33), és A. D. A.-t (40) 1994 áprilisában és májusában fogták el, nekik EI Mugladból sikerült megszökniük. R. M.-t (45) 1994 decemberében fogták el, és 1995 áprilisában sikerült megszöknie, erősen leromlott egészségi állapotban. D. M. M. (32 éves) 1995 májusában esett fogságba, és 1995 júliusában szökött meg egy olyan helyről EI Muglad és Babanusa között, ahol a tanú szerint egy fegyveres őrséggel rendelkező, kerítéssel körülvett beépített terület található, amely a Gogrial és Bahr al Ghazal környéki rajtaütések során foglyul ejtettek ideiglenes elhelyezésére szolgál. A tanú azt mondta, tudomása szerint a fent említett személyek 1995 augusztusában még mindig Gogrialban voltak. Három másik ember nevét is közölte - Mawien Deng Duot, Atem Luat Akok és Akuei Riak Ajuot -, akik fogságba ejtésüket követően Északra szállításuk közben pusztultak el. A tanú hozzátette, hogy az említett személyektől azt hallotta, hogy a Gogrialban korábban elfogottak közül néhányat Babanusán, El Nuhudon és El Obeiden át tevekaravánnal szállítottak észak felé. A tanú szerint Kababish volt az egyik végcél. Néhányat a foglyul ejtett nők közül „a katonák feleségként használnak” - mondta, és megemlítette A. M. A. (21 éves) nevét, akinek sikerült megszöknie a fogságból, és terhesen tért vissza Mayen Abunba. A tanú úgy vélte, hogy az asszony még mindig a faluban van. Az EI Muglad és Babanusa közötti őrzött létesítményről beszámol A. M. (39 éves) tanúvallomása is, aki 1994 áprilisában hagyta el Aweilt.

37. 1995 áprilisa és májusa között, a jelentések szerint a kormányerők újra egy Babanusa és Wau között közlekedő vasúti konvojt használták a támadásaik során összegyűjtött polgári személyek elszállítására. A. A. (42 éves), aki 1995 júliusában hagyta el Gogrialt, a következő tanúvallomást tette a különleges megbízott előtt: Május közepén Aweilben PDF-csapatok hagyták el a vonatot, és megtámadták Gogrialt és környékét. A támadás többek között Kuajok, Karic és Manyok településeket érte. A PDF-csapatok szarvasmarhák ezreit hajtották el, és mintegy 500 nőt és 150 öt és tizenkét év között gyermeket hurcoltak el. Férfiakat főleg Manyokból vittek el. A tanúvallomás szerint:

„Az asszonyokat és a gyermekeket Aweilbe vitték. Először Udhumba kellett menetelniük, ahol bevagonírozták őket. Vonaton csak akkor szállítják az elfogottakat, ha »a fogás nagy«, és fennáll a veszély, hogy az Aweilben dolgozó rokonaik esetleg felfedezik őket. Általában gyalogosan haladva kerülnek el Aweilt. Ha csak kevés gyermeket fognak el, akkor elrejtik őket a vonaton. Babanusába érve, a gyermekeket átveszi a Dawa Islamyah, egy oktatással foglalkozó nem kormányzati iszlám szervezet, a kormány pedig lakhelyüket kényszerből elhagyottaknak (displaced) nyilvánítja őket. A nagyobb fiúkat elkülönítik, és Al-Dheinben, Abu Gabrabán, Sibduban, Kareigaban, Meiramban és EI Mugladban munkára fogják. Szolgaként a ház körül vagy mezőgazdasági munkásként használják őket.”

A tanú hozzátette, hogy 1995 februárjában találkozott egy gogriali dinka férfival (35 éves), aki egy Kareiga nevű helységről szökött meg, ahol két évig dolgoztatták. Akouban

ejtették fogságba, ahol földművelésből élt. Ezt a tanúvallomást megerősítik a különleges megbízott korábbi tényfeltáró útjain szerzett információk, valamint számos, a helyszínen az elmúlt években vizsgálatot folytató független forrás által közölt adat és jelentés. A folyamatosan bekövetkező elhurcolásokra vonatkozó információk szerint a PDF-csapatok, a kormány által felfegyverzett milíciák, valamint az őket kísérő mudzsahedek a Bahr al Ghazal-térségben nőket és gyermekeket ejtenek foglyul, a Wauba tartó és katonai őrseg védelme alatt álló vonatról vezényelt rajtaütéseik során. Többször megtörtént, hogy a Bahr al Ghazalban az ENSZ segélyvonatai élelmiszert osztottak a Babanusa-Wau vasútvonal mentén fekvő településeken. Később katonai szerelvények haladtak ugyanazon az útvonalon, s akik e vonatokat megközelítették abban a hiszemben, hogy újabb élelmiszerosztási akció van, könnyen estek rajtaütések áldozataivá.

38. Egy jelentés szerint a kormányerők által 1995. február 21-én, a Nuba-hegyekben lévő Toror falu (Umgurban megye) ellen végrehajtott támadás során a hadsereg 250 polgári személyt ejtett foglyul. A foglyok rokonai szerint az elhurcoltakat a Kordofan szövetségi államban lévő békefalvak egyikébe, Um Doreinbe, Agabba vagy Um Sirdibába vitték.

39. A rendelkezésre álló jelentések és információk mindegyike a hadsereg, a PDF, valamint a kormány által felfegyverzett és az előbbiekkal együtt harcoló milíciák és mudzsahedek csoportjainak közvetlen és általános részvételére utal a polgári lakosok elhurcolásában és délről északra való deportálásában. Azokat a létesítményeket, ahol az elfogottakat ideiglenesen elzárva tartják, vagyis mielőtt a végső célként kijelölt települést elérnék, szintén a hadsereg, a PDF és a mudzsahedek egységei működtetik. Mindezek alapján a különleges megbízott arra a következtetésre jutott, hogy a kormány teljes közönye - miután évek óta megkapja az ide vonatkozó információkat - csakis a rabszolgaság intézményének és a rabszolga-kereskedésnek a hallgatóságos politikai jóváhagyásaként, támogatásaként értelmezhető. A folyamatos jelentések arra mutatnak, hogy néhány vagyonos helyi lakos, aki a kormánnyal fenntartott szoros viszonyáról ismert, szintén szerepet vállal e cselekedetekben. Meg kell jegyezni, hogy e jelenségek kifejezetten faji jelleggel is rendelkeznek, mivel az áldozatok kivétel nélkül déliek, illetve a Nuba-hegyek bennszülött törzseihez tartozó személyek. Az utóbbiak közül még muzulmánok is rabszolgasorba kerülnek.

40. Egy 1995. november 21-én kelt, az Emberi Jogi Központnak címzett levélben a Szudáni Köztársaság állandó genfi ENSZ-képviselője a következőket állítja:

„Szudán számos nemzetközi fórum előtt többször visszautasította ezeket az alaptalan vádakat. A félreértést az a tény okozta, hogy a rabszolgaságtól teljesen különböző helyzeteket a rabszolgaság intézményén keresztül értelmeztek. Ezek valójában olyan törzsi viszályokat és vitákat felszínre hozó események, amelyek háttérben általában a legelőhöz és a vízhez való hozzájutás kérdése áll, olyan területeken, ahol a különböző törzsek településhelyei egymásba csúsznak. A viták során a törzsek kölcsönösen túszoikat ejtenek, s fogva tartják őket, amíg a konfliktusok rendezése a hagyományoknak megfelelően meg nem történik. Ez több, túlnyomóan törzsi társadalommal rendelkező országban előfordul, kiváltképp Afrikában.”

A különleges megbízott ehhez két megjegyzést kíván fűzni. Először is, azoknak az eseteknek a túlnyomó többségében, amelyeket a szudáni kormány elé terjesztettek, az elkövetők a szudáni hadsereg és a kormány ellenőrzése alatt álló PDF tagjai voltak. Továbbá, azok az esetek, amelyekben a jelentések szerint a törzsi milíciák tagjai is részt vettek, a háborús területeken történtek, és rendszeresen ugyanazokról az elkövetőkről (északi arabok) és ugyanazokról az áldozatokról (nubaiak és dél-szudániak) szóltak. Mindez a szudáni kormány arra irányuló, kiszámított politikájára utal, hogy a rabszolgaságról mint a háború egyik eszközéről ne vegyen tudomást, sőt, eltűrje azt. Másodsor, a fenti érve a különleges megbízott már 1994. februári jelentésében is kitért: „Az az érv, hogy e gyakorlatnak törzsi alapja van ... nem menti fel a kormányt a felelősség alól, hogy minden állampolgár számára

biztosítsa az élethez, a személyes biztonsághoz és szabadsághoz való jogot.” (F./CN. 4/1994/48, 65. szakasz)(...)

III. Összegzés és ajánlások

A. Összegzés

84. Az Emberi Jogok Bizottsága 1995. márciusi határozatát követően (amely a mandátumot egy újabb évre meghosszabbította) folyamatosan érkeztek a különleges megbízotthoz információk és jelentések az egyetemesen elismert emberi jogok mindegyikének megsértéséről Szudánban. A különleges megbízott ebben az időszakban nem utazhatott Szudánba, a kormány által kellőképpen nem kifejtett okok miatt. Amint azt korábban megjegyezte, a különleges megbízott nem kapott választ arra az 1995. július 28-i, beutazási engedélyért folyamodó levelére, amelyet Szudán állandó genfi ENSZ-képviselőéhez intézett.

85. A különleges megbízott a vizsgálat tárgyát képező időszakban tényfeltáró utat tett Kenyában, Ugandában és Eritreában, amelynek keretében felmérte az olyan helységeken állomásoztatandó emberi jogi megfigyelők kiküldésének lehetőségét is, amely által megvalósulna a jobb információáramlás és helyzetértékelés, ugyanakkor a szudáni emberi jogi helyzettel kapcsolatos jelentések független ellenőrzése is könnyebbé válna. A kiküldetés során a különleges megbízott megbeszéléseket folytatott az illető országok kormányainak képviselőivel, ENSZ-szervezetek, nemzetközi nem kormányzati szervezetek és különböző, külföldön működő szudáni szervezetek képviselőivel, valamint magánszemélyekkel, elsősorban szudáni menekültekkel, akik jogsértések áldozatai vagy tanúi voltak, és akik tanúvallomásokot tettek az emberi jogok aktuális helyzetéről Szudánban. E tanúvallomások, alátámasztva számos független és hiteles forrásból származó információval, alkotják a jelentésben szereplő tények, következtetések és ajánlások alapját.

86. A rendelkezésre álló információk gondos tanulmányozását, összehasonlítását és ellenőrzését követően a különleges megbízott-a Közgyűlés és az Emberi Jogok Bizottsága elé terjesztett korábbi jelentéseiben foglaltakhoz hasonlóan-általános következtetésként leszögezi, hogy Szudánban mind a kormány alkalmazottai, mind a dél-szudáni konfliktusban részt vevő s a nem kormányzati oldalhoz tartozó személyek az ellenőrzésük alatti területeken súlyos és kiterjedt jogsértéseket követnek el folyamatosan, beleértve a gyilkosságokat, polgárok eltüntetését, elhurcolását, a rabszolgaságot, a rendszeres kínzásokat és a politikai ellenzékeként gyanúba került személyek önkényes letartóztatását.

87. Ami a dél-szudáni konfliktusban részt vevő nem kormányzati oldal szereplői által elkövetett jogsértéseket illeti, a különleges megbízott a fentiekhez hozzáteszi a következőket: a legtöbb jelentett súlyos jogsértést és atrocitást, különösen a gyilkosságokat és a polgári lakosok elhurcolását, a fosztogatásokat és a segélyszervezetek tagjainak túszul ejtését, a helyi parancsnokok és embereik követték el, különösen azok, akik az elmúlt három évben váltak ki az SPLA soraiból. Az SPLA ugyanakkor felelős azon parancsnokainak a tetteiért, akik 1995-ben követték el jogsértéseket és atrocitásokat, s akik a szervezethez tartoznak, annak ellenére, hogy nem bizonyított, felsőbb parancsra tették, amit tettek; arról sem volt információ, hogy tetteikért felmentésben részesülnének. Amint azt megjegyeztük a fentiekben (a jelentés 53. szakaszában), az SPLA vezére, John Garang és a Dél-Szudáni Független Hadsereg (Southern Sudan Independent Army, SSIA) vezére, Riek Machar, 1995 júliusában, illetve augusztusában aláírták az Operation Lifeline Sudan (OLS) képviselőivel az együttműködés alapelveiről szóló egyezményt, amelyben támogatásukat fejezték ki a gyermek jogairól szóló 1989-es nemzetközi egyezmény, valamint az 1949-es genfi egyezmények, s azok 1977-es kiegészítő

jegyzőkönyveinek rendelkezéseit illetően. A különleges megbízott üdvözli e fejleményt, és reméli, további jelentéseket kap e megállapodás teljes körű megvalósításáról. A különleges megbízott sürgeti továbbá a megállapodás két említett aláíróját, hogy tekintsék az idézett nemzetközi dokumentumok előírásait nemcsak támogatásra méltó szabályoknak, hanem a gyakorlatban is úgy viszonyuljanak hozzájuk, mint egyoldalúan és egyértelműen felvállalt kötelezettségekhez, amelyekhez jövőbeli cselekedeteiket igazítják. Ebben a vonatkozásban mind az SPLA, mind az SSIA vezetői késedelem nélkül meg kell hozzák a megfelelő intézkedéseket a további jogsértések megelőzésére, többek között azáltal, hogy haladéktalanul kivizsgálják a jelentett eseteket, és felelősségre vonják az elkövetőket, különös tekintettel az e jelentés 72. szakaszában kimerítően ismertetett ganyieli eseményekért felelősöket.

88. A nők és a gyermekek továbbra is a legkiszolgáltatottabb csoportját képezik a szudáni kormány nevében fellépők által elkövetett cselekedeteknek. E tekintetben a következőket szükséges figyelembe venni:

(a) A szudáni kormány passzivitását a tudomására hozott esetekkel kapcsolatban, a rabszolgasággal, a rabszolga-kereskedéssel, beleértve a nők és gyermekek elhurcolását, a gyermekkereskedéssel és a gyermekek eladásával, a kényszermunkával és a hasonló intézményekkel és gyakorlatokkal szemben.

(b) Az Emberi Jogok Bizottságának 77/1995. számú határozatában szereplő felhívásnak a teljes figyelmen kívül hagyását a kormány által, amely arra szólította fel, hogy vessen véget a fenti tevékenységeknek, valamint az elkövetők felelősségre vonásának elmulasztását, az 1991-es büntetőtörvény hatályos rendelkezéseinek megfelelően.

(c) Az intézkedések hiányát a faji, etnikai és vallási kisebbségek tagjainak, elsősorban a nőknek és a gyermekeknek a védelmében, az említett jogsértésekkel, atrocitásokkal és visszaélésekkel szemben.

(d) Szudán aláírta és ratifikálta a rabszolgaságra vonatkozó 1926-os nemzetközi egyezményt és az 1956-os kiegészítő egyezményt a rabszolgaság, a rabszolga-kereskedés, valamint a rabszolgasággal hasonlatos intézmények és gyakorlatok eltörléséről.

(e) A különleges megbízott által személyesen felvett tanúvallomások és a különböző jelentések, valamint a független emberi jogi szervezetek által az elmúlt három évben végzett helyszíni vizsgálatok eredményei megegyeznek abban a vonatkozásban, hogy e jogsértések áldozatai kizárólag a Dél-Szudánban, a Nuba-hegyek és az Ingassema-dombok térségében élő faji, etnikai és vallási kisebbségek tagjai közül kerülnek ki; az elkövetők a hadsereg, a PDF, a kormány által felfegyverzett helyi milíciák és a hadsereggel együtt harcoló mudzsahed csoportok tagjai.

89. A különleges megbízott csakis azt a következtetést vonhatja le mindezekből, hogy a dél-szudáni, illetve a Nuba-hegyek és az Ingassema-dombok térségében élő faji, etnikai és vallási kisebbségek tagjainak, főleg a nőknek és a gyermekeknek az elhurcolása, rabszolga-kereskedésnek, beleértve a gyermekkereskedést és a gyermekek eladását, rabszolgaságnak, szolgaságnak, kényszermunkának és hasonló gyakorlatoknak való alávetése a szudáni kormány tudomásával történik. A kormány tüntető passzivitása e tekintetben, amely több éven keresztül tartó folyamatos nyilvánosságra hozatal és a különböző ENSZ-szervezetek és az ENSZ-szel együttműködő nem kormányzati szervezetek által hozzá intézett felhívásokat követően is fennáll, továbbá a megfelelő intézkedések meghozatalának elmulasztása, hogy állampolgárait megvédje az ilyen cselekedetekkel szemben, arra a következtetésre vezetnek, hogy e cselekedeteket a szudáni kormány felhatalmazása alapján tevékenykedő személyek követik el, a kormány hallgatólagos támogatásával. Az e jelenséget általánosan jellemző faji vonatkozások, valamint az a tény, hogy e cselekedetek főleg háború sújtotta területeken történnek, különösen súlyosbító körülményeknek tekintendők.

90. A különleges megbízott újra kihangsúlyozza azt, amit korábbi jelentéseiben is kiemelt: a rendelkezésére álló információk azt bizonyítják, a lakosság minden rétegét, minden

társadalmi kategóriát, a hétköznapi élet szinte minden aspektusát érintik a kormány alkalmazottai által elkövetett jogsértések, illetve a dél-szudáni fegyveres konfliktusban a nem kormányzati oldalhoz tartozók által az egyének élete, személyes biztonsága és szabadsága ellen elkövetett visszaélések.

91. A különleges megbízott sajnálattal jelenti ki, hogy az 1995 januárja és az e jelentés befejezése közötti időszakot illetően semmilyen javulásról nem számolhat be az emberi jogok helyzetét illetően Szudánban. Ellenkezőleg, ami a Nuba-hegyek térségét illeti, a rendelkezésre álló információk azt mutatják, hogy a bennszülött lakosság elleni atrocitások megsűrűsödtek, amint az különösen a több száz nubai lakos elhurcolására, mecsetek megszenteltségtelenítésére, templomok tönkretételére és a helyi imámok és egyházi személyiségek zaklatására vonatkozó legutóbbi jelentésekből is kiderül.

92. A különleges megbízott az 1993 novemberében a Közgyűlés elé terjesztett időközi jelentésének tekintélyes részét az 1993. szeptemberi négynapos Nuba-hegyekbeli tényfeltáró útján tapasztaltak leírásának szentelte (A/48/601. 62-96. szakaszok). A különleges megbízott az Emberi Jogok Bizottsága és a Közgyűlés elé terjesztett későbbi jelentéseinek mindegyikében visszatért az emberi jogok helyzetére a Nuba-hegyekben és Dél-Kordofán szövetségi államban. A helyzetet 1993-ban riasztónak minősítette. A következő években a helyzet tovább romlott, miután a szudáni kormány alkalmazottai és a dél-szudáni konfliktusban a nem kormányzati oldalon részt vevő felek széles körű és súlyos emberi jogsértéseket és visszaéléseket követtek el, főleg az élethez, a személyes biztonsághoz és szabadsághoz való jogok tekintetében.

93. Az emberi jogok helyzetéről a Nuba-hegyek térségét illetően a különleges megbízottat 1995-ben számos forrás látta el konzisztens jelentésekkel és információkkal. Mindezeket az információkat, amelyeket alátámasztanak a különleges megbízott által tényfeltáró útjai során felvett tanúvallomások, beleértve az 1995-ös missziót, a következő összegző szakaszokban foglaljuk össze.

94. Amint azt kiemeltük, a polgári lakosság a fegyveres konfliktus 1989 utáni eszkalációja után minden harcoló fél által elkövetett jogsértések és visszaélések szenvedő alanya volt. (Lásd például A/48/601. 74. szakasz.) Az SPLA Nuba-hegységben harcoló egységei felelősnek tekintendők az általuk a kormánnyal való együttműködéssel gyanúsított civilek, köztük helyi törzsi vezetők válogatás nélküli meggyilkolásáért, falvak megtámadásáért, fosztogatásáért, kiskorúak besorozásáért és harcba küldéséért, valamint polgári személyek, főleg nők kényszermunkára fogásáért. A helyzet tovább súlyosbodott a kormányerők által 1992 és 1993 folyamán végrehajtott széles körű katonai műveletei következtében, a Tulushi település elleni nagyszabású támadással kezdődően. A katonai műveletek együtt jártak a polgári lakosság kényszerű áttelepítésének stratégiájával. A Nuba-hegyek kulcsfontosságú településeit a kormányerők ellenőrzésük alá vonták. Több települést a polgári lakosság teljesen elhagyott, ezek közül egyesek jelenleg helyőrségek. Számos kisebb települést teljesen eltöröltek a föld színéről, s a lakosságot, elsősorban a nőket és a gyermekeket, a kormányerők által ellenőrzött dél-kordofáni létesítményekre szállították.

95. A lázadók által elkövetett atrocitások és visszaélések zöme háborús körülmények között történik. A legtöbb jogsértés, amelyért a szudáni kormány tekintendő felelősnek, szintén a fegyveres konfliktus keretei között megy végbe. Ugyanakkor a kormány alkalmazottai által elkövetett jogsértések, valamint az olyan egyének által elkövetett jogsértések, akik szoros kapcsolatban állnak a kormánnyal, két további fontos sajátossággal rendelkeznek: (i) az elmúlt években napvilágot látott információk és jelentések folyamatosan ugyanazon súlyos emberi jogsértések ismételt elkövetéséről számoltak be; (ii) a legtöbb jogsértést egy, a Nuba-hegyek térségére vonatkozó átfogó kormányzati program kontextusában kell értelmezni.

96. Ami az (i) pontot illeti, a különleges megbízott számára az 1993 után hozzáférhető jelentések és információk a következő, rendszeresen ismétlődő súlyos emberi jogsértésekre vonatkoznak:

(a) Polgári személyek válogatás nélküli legyilkolása olyan, a hadsereg és a PDF által különböző települések ellen végrehajtott támadások során, amikor az SPLA egységeivel nem került sor fegyveres összecsapásra; polgári személyek lemészárlása, miután a lázadókra a kormányerők egy-egy összecsapás során vereséget mértek. Az öldökléseket - a jelentések szerint - általában a házak (tukul), templomok és mecsetek felgyújtása, valamint fosztogatások követték, és rendszeres a csordák elhajtása is.

(b) A foglyok meggyilkolása őrizetbe vételük után, kiváltképpen az olyanok esetében, elsősorban tanult nubaiak, akiket az SPLA-vel való együttműködés vádjával tartóztatnak le (ezeket „az ötödik hadoszlop” tagjainak nevezik), vagy akikkel szemben pusztán a kormánnyal szembeni illojalitás vádja fogalmazódott meg; a különleges rögtönítelő bíróságok halálos ítéleteinek kimondása után általában azonnal sor került a kivégzésre; erőszakos cselekménnyel összefüggésbe hozott eltűnések, önkényes letartóztatások és a törvényes eljárás hiánya a fogvatartottak esetében, amint azt a megelőző jelentések részletesen leírták.

(c) A hadsereg és a biztonsági erők tagjai által elkövetett kínzások, az embertelen és megalázó bánásmód az elmúlt években folyamatos gyakorlatot képeztek.

(d) A polgári lakosok tömeges deportálása. A legsúlyosabb esetet 1992 nyarán jelentették, amikor a Kadugli város környéki táborokból legalább 30 000 embert deportáltak. Naponta százakat tettek teherautóra, és szállítottak el az Észak-Kordofán területén felállított táborokba. Amint azt az 1993. novemberi jelentésében a különleges megbízott kiemelte, a katonáknak és a PDF tagjainak parancsuk van arra vonatkozóan, hogy egy-egy település bevétele vagy a lázadók visszaszorítása után a nőket és a gyermekeket a kormányerők által ellenőrzött területre szállítsák (A/48/601, 88. és 94. szakaszok). Ez a gyakorlat jelenleg is fennáll.

(e) A civilek deportálása, a nők és a gyermekek elhurcolása és rabszolgaságba vetése azokról a településekről, amelyeket a kormányerők vagy a kormány által felfegyverzetek megtámadnak, de anélkül, hogy a lázadókkal fegyveres összecsapásra is sor kerülne, szintén ismétlődő gyakorlat. Folyamatosan érkeznek jelentések a katonák és a PDF tagjai által nőkkel szemben elkövetett különböző visszaélésekről, különösen a nemi erőszakról.

(f) Számos jelentés számolt be a gyermekek családjuktól való elszakításáról. Az ilyen esetekben a gyermekeket olyan különleges táborokba szállítják, amelyekben a kormányhoz közel álló szervezetek tagjai, a hadsereg tisztjei vagy a különböző félkatonai szervezetek tagjai vallási és katonai kiképzésnek vetik alá őket. A különleges megbízott saját maga is szemtanúja volt 1993-ban gyermekek katonai kiképzésének 1993 szeptemberében, Kadugliban tett látogatása során.

(g) Jelentések szerint kemény, vallási alapon való üldöztetés sújtja a keresztényeket e térségben, főként a Kadugli és Dilling városokban élőket, amelyek hagyományosan jelentős keresztény közösségekkel rendelkeznek, mindazon jogsértéseken és visszaéléseken túl, amelyeket a fentiekben megemlítettünk, s amelyek egyaránt sújtják a muzulmánokat, a keresztényeket vagy a hagyományos afrikai vallások követőit. Számos esetben áll bizonyíték a rendelkezésre erőszakos iszlamizációról, különösen olyan eszközök alkalmazásáról, mint a lakhelyüket kényszerből elhagyók (displaced) vagy a kormány által erőszakkal a békefalvakba telepítettek esetében a különböző segélyek megtagadása a térítéssel szemben ellenállást tanúsítottól.

97. Az (ii) ponttal kapcsolatban, anélkül, hogy a szudáni kormány által támogatott Nuba-program politikai vonatkozásaival foglalkoznánk (e vonatkozások tárgyalása ugyanis meghaladná a különleges megbízott mandátumának kereteit), meg kell említeni azokat az elemeket, amelyek elősegítették az olyan körülmények kialakulását, amelyek azután a Nuba-

hegyek területén elkövetett emberi jogsértéseket bátorították, illetve elnézésüket vonták maguk után a hatóságok részéről:

(a) Egy 1992 áprilisában kihirdetett és legfelsőbb kormányzati szinten is nyilvánosan támogatott vallási ediktum (*fatwa*) világosan kijelöli mindazok helyzetét, akik a szudáni kormány ellen vannak:

„A dél-kordofáni és dél-szudáni lázadók fellázadtak az állam ellen, és háborút hirdettek a muszlimok ellen. Legfontosabb törekvéseik: muszlimokat ölni, mecseteket megszentelteleníteni, elégetni és bemocskolni a Koránt és muszlim nőket megerőszakolni. Ebben őket az Iszlám és a muszlimok ellenségei bátorítják: ezek az ellenségek a cionisták, a keresztények és azok az önteltek, akik ellátják őket utánpótlással és fegyverekkel. (...) Mindezek következtében, egy felkelő, aki korábban muszlim volt, most hitehagyottá lett; és egy nem muszlim olyan hitetlen, aki mint egy sánc áll az Iszlám terjedése útjában, és az Iszlám szabad utat enged mindegyikük meggyilkolására.” (Lásd még E/CN. 4/48/1994. 78. szakasz. A magyar fordításban igyekeztünk minél hívebben visszaadni a szöveg eredeti hangvételét, stílusát és szellemiségét. *A szerk.*)

(b) A Nuba-hegyek térségében több, a központi kormányzat által kezdeményezett program indult. Egyike ezeknek az ún. békefalú (*peace-village*) program, amelynek fő célja a polgári lakosság áttelepítése a kormány fennhatósága alatt lévő területre az olyan Nuba-hegyekbeli vidékekről, amelyek nehezen ellenőrizhetők. (Lásd például A/48/601, 72. és 87. szakaszok.) A békefalvakban uralkodó állapotokról és az ott történő jogsértésekről és visszaélésekről a különleges megbízott korábbi jelentései tartalmazznak részleteket.

(c) Egy másik intézkedés, amelyet szövetségi szinten hoztak, a PDF 1989. novemberi létrehozása volt. Ez a Nuba-hegyekben lényegében azt jelentette, hogy a szudáni kormányhoz lojális polgári személyeket a hadsereg önvédelmi célból fegyverrel látta el, amint arról a különleges megbízott részletes tájékoztatást kapott a térségben tett 1993-as látogatása során. (Lásd A/48/601/1993, 89. szakasz.) Ennek az akciónak az eredménye az, hogy a terület jelentős részében a fegyvereké a szó, és a civil lakosság kiszolgáltatott a fegyveresek önkényének.

(d) 1989 után az SPLA által ellenőrzött Nuba-hegyekbeli területeken minden nemzetközi humanitárius tevékenység megszűnt, ugyanakkor a kormány által ellenőrzött területeken az ilyen tevékenységek súlyos korlátozása következetes kormányzati politikává vált; mindezek következménye a Nuba-hegyek de facto elszigetelése volt a nemzetközi humanitárius tevékenység és a hivatalos megfigyelők előtt.

98. A jogsértések hatásai, úgy tűnik, visszafordíthatatlanok. A több tízezerre tehető áldozat, férfi, nő és gyermek, muzulmánok és keresztények, a hagyományos afrikai vallások követői, egyházi tisztségviselők és kiskereskedők egyaránt, az ismeretlen számú meggyilkolt, a további tízezrek, lakhelyüket kényszerűen elhagyók vagy külföldön menedéket keresők szenvedéseinek leírását a korábbi jelentések tartalmazzák. A kényszerű lakhelyelhagyás következtében a legtöbb őshonos Nuba-törzs mára gyökértelenné vált, s az ezzel együtt járó etnikai, nyelvi, vallási és kulturális identitásvesztés a túlélőknél sok esetben tartós traumákkal járt.

99. Nehéz felbecsülni a polgári lakosságot ért csapás arányait a harcok 1989 ősztől kezdődő hevesebbé válását követően. SPLA-források az általuk ellenőrzött terület polgári lakosságát 200000-re teszik, míg a kormányzat a különleges megbízottat úgy tájékoztatta, hogy 1992-93-ban e területeken csak 50-60 000 polgári személy tartózkodott. Független források szerint a nyolcvanas évek elején a Nuba-hegyek térségének összlakossága meghaladta az egymillió főt. (A legtöbbet idézett adat 1,3 millió, beleértve a migrációt.) 1993-as hivatalos kormányzati adatok szerint a kormány ellenőrzése alatt álló békefalvakban találhatóak száma 100000 és 167000 között mozgott (A/48/601 72. szakasz). A legutóbbi felmérés a kormány által ellenőrzött, ún. tranzitónában 94927 lakhelyét kényszerből

elhagyóról (displaced) tesz említést, akik „Dél-Szudán északi területein élelmiszersegélyre vannak utalva, az 1994-ben hasonló helyzetben lévő 350000 fővel szemben” (Administrative Committee on Coordination Sub-Committee on Nutrition, Report on the nutrition situation of refugee and displaced populations [ACC/SCN]. Genf, 1995, December 12., 17.). Ezek élnek szétszórtan egész Szudán területén lakhelyüket kényszerből elhagyottak számára létesített táborokban (camps for displaced), Észak-Kordofánban, Kartúm vagy éppen Port Sudan környékén. A különleges megbízott Kenyában és Ugandában menekülttáborokban élő nubaiakkal is találkozott. Nubai menekültekkel Kairóban, sőt még az Egyesült Királyságban is lehet találkozni. Csak a szudáni kormány van azonban abban a helyzetben, hogy teljes képet nyújtson e pillanatban a nemzetközi közösség számára arról, ami történt, ami jelenleg történik a Nuba-hegyekben és a nubai őshonos lakosság jövőbeli kilátásairól.

100. A különleges megbízott megállapítja, hogy 1995. május és augusztus közepe között Dél-Szudánban nem voltak bombázások. Ezzel szemben a Nuba-hegyekben, amint azt e jelentés 11. szakasza leírta, 1995. június 21-én Regifi falura és a környező területre 22 bombát dobott a légiere. A legutóbbi jelentések ugyanakkor arról számoltak be, hogy 1995. szeptember második felétől újra megkezdődött a polgári célpontok tudatos és válogatás nélküli bombázása Nimule, Mughale és Chukudum településeken és környékükön.

101. Ami a humanitárius helyzetet illeti Dél-Szudánban, néhány pozitív fejlemény is bekövetkezett 1995-ben. A március 28-a után életbe lépett négyhónapos tűzszünet Dél-Szudánban lehetővé tette egy nagyszabású Guineea-láz elleni oltási kampány megvalósítását, annak ellenére, hogy amint SPLA- és SSIA-források a különleges megbízottnak jelezték, a kormány számos, ellenőrzése alatt lévő területre nem engedélyezte a belépést. 1995 márciusa után a kormány az OLS számára is megtagadta a berepülést egy sor településre, beleértve az olyan, az oltási kampány által is tervbe vett helységeket, mint a kelet-equatoriai Kongot és Boma. Míg 1995 februárjában az OLS 96 dél-szudáni településre kapott belépési engedélyt, az elért települések száma jelenleg 90-re csökkent.

102. További pozitív fejleményként kell megemlíteni az UNICEF Dél-Szudánban kezdeményezett családgyógyászati akcióját, továbbá az UNICEF és az OLS égisze alatt közösen tartott szemináriumokat és továbbképzési előadásokat. Ezek keretében például Dr. Magna Rundalen tartott egy tanácsadási szemináriumot Natingában, 1995. augusztus 17-én és 18-án azoknak a tanítóknak, akik pszichikai traumákat szenvedett gyermekekkel dolgoznak. Ez volt az első ilyen jellegű szeminárium Natingában, ahol abban az időszakban 1700, családjától elszakadt kiskorú (unaccompanied minors) élt. A következő héten Rundalen doktor Leerben tartott egy hasonló szemináriumot azoknak a tanítóknak, akik két évvel korábban részt vettek egy továbbképzésen.

103. A fentiekben leírt helyzet minden vonatkozását figyelembe véve, a különleges megbízott általános következtetésként megállapítja, hogy az emberi jogok szudáni helyzetének súlyossága megköveteli az ENSZ illetékes szervei által a folyamatos és intenzív megfigyelést és elemzést.

B. Ajánlások

104. A fenti következtetések fényében a különleges megbízott a következő ajánlásokat fogalmazza meg:

(a) A szudáni kormány teljesítse a nemzetközi jog által előírt kötelezettségeit, és hozza meg azokat az intézkedéseket, amelyeket megkövetel az emberi jogok szudáni helyzetéről a Közgyűlés és az Emberi Jogok Bizottsága által elfogadott határozatok teljes megvalósítása. Ebben a tekintetben a különleges megbízott emlékeztet a Bizottság 79/1994. és 77/1995. számú határozataira, amelyekben egyebek között az felszólítja a kormányt, hogy tegyen eleget a vonatkozó nemzetközi egyezmények által előírt kötelezettségeinek, és hozza összhangba

érvényben lévő törvényeit azokkal az egyezményekkel, amelyeknek Szudán is részese, továbbá biztosítsa, hogy az ország területén élő és a joghatósága alá tartozó minden személy, beleértve a különböző vallási és etnikai csoportok tagjait, teljes mértékben élvezhesse az e nemzetközi egyezmények által előírt jogokat.

(b) A kormány azonnal szüntesse be a polgári célpontok tudatos és válogatás nélküli bombázását.

(c) A kormány engedjen szabadon minden politikai foglyot és elítéltet, szüntesse be a kínzásokat, a kegyetlen, embertelen és megalázó büntetéseket, számolja fel a titkos fogva tartási helyeket, biztosítsa minden vád alá helyezett személy számára a törvényes eljárást, védőik és családtagjaik számára az engedélyt látogatásukra, ratifikálja a kínzás és egyéb kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód elleni nemzetközi egyezményt, csatlakozzon a nők ellen alkalmazott minden diszkriminációt tiltó egyezményhez, írja alá a polgári és politikai jogok egyezményéhez csatolt kiegészítő jegyzőkönyvet és az 1949-ben elfogadott genfi egyezmények második kiegészítő jegyzőkönyvét.

(d) A kormánynak intézkednie kell, hogy a biztonsági szolgálatok, a hadsereg, a rendőrség, a PDF és más félkatonai és polgári védelmi egységek megfelelő kiképzésben részesüljenek, és a nemzetközi egyezményekben lefektetett szabályoknak megfelelően működjenek, továbbá intézkedéseket kell hoznia, hogy a jogsértésekért felelősök az igazságszolgáltatás elé kerüljenek. Ebben az összefüggésben a különleges megbízott minden jelentett jogsértés haladéktalan kivizsgálására hívja fel a kormányt, különös tekintettel azokra, amelyek szenvedő alanyai a nők és a gyerekek; a külföldi segítségnyújtó szervezetek szudáni állampolgárságú tagjainak meggyilkolása ügyében a vizsgálatokat egy független jogász bizottság haladéktalanul végezze el, kerüljenek az igazságszolgáltatás elé mindazok, akik e gyilkosságokért felelősek, s az áldozatok családjai részesüljenek megfelelő kártérítésben.

(e) A kormány azonnal állítsa le az ellenőrzése alatt lévő nagyvárosokban a gyerekek utcáról való összefogdosását, engedjen szabadon minden különleges táborban és más helyen fogva tartott gyermeket, tegyen meg mindent családjaikkal való egyesítésük érdekében, és teremtsen az árvák részére tisztességes életkörülményeket. A különleges megbízott ebben a tekintetben megemlíti az Emberi Jogok Bizottsága 77/1995. számú határozatát, amelyben a Bizottság sürgette a szudáni kormányt, hogy szüntessen be minden olyan politikát vagy tevékenységet, amely támogatja, elnézi, bátorítja vagy elősegíti gyermekek árusítását vagy a gyermekkereskedés bármely formáját, a gyermekek családjuktól és társadalmi környezetükből való kiszakítását, amelyek a gyermekek erőszakos elkülönítését vagy indoktrinálását célozzák, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetéseknek vetik alá őket. A kormánynak felül kell vizsgálnia az utcán élő vagy ott dolgozó gyermekekkel szembeni politikáját, pontosítsa az e súlyos társadalmi kérdéssel kapcsolatos törvényeket, és hozza meg a megfelelő intézkedéseket arra vonatkozóan, hogy e törvénykezés összhangban legyen a gyermek jogairól szóló nemzetközi egyezménnyel.

(f) A kormány tegye lehetővé az ország minden részébe a szabad bejutást a regionális és nemzetközi humanitárius és emberi jogi szervezetek képviselői számára, különösen a Nuba-hegyek területére és minden dél-szudáni településre, beleértve az Emberi Jogok Bizottsága 77/1995. számú határozatában említett emberi jogi megfigyelőket.

(g) A kormány haladéktalanul végezze el a Nuba-hegyek és Dél-Szudán ellenőrzése alatt lévő területeiről jelentett emberi jogsértések kivizsgálását. Ezzel kapcsolatban a különleges megbízott azt ajánlja, hogy a szudáni kormány késedelem nélkül, nyilvánosan és egyértelműen határolja el magát a jelentett és az olyanok által végrehajtott elhurcolásoktól, akik a joghatósága alatt állnak, beleértve egyes alkalmazottait, különös tekintettel a Dél-Szudánban, a Nuba-hegyekben és az Ingassema-dombvidéken élő faji, etnikai és vallási kisebbségekhez tartozó nők és gyerekek elhurcolásától, rabszolgasorba való

kényszerítésüktől, a rabszolga-kereskedéstől, valamint a hasonló intézményektől és gyakorlatoktól.

(h) A szudáni kormány és a Közép- és Dél-Szudánban a fegyveres konfliktusban részt vevő többi fél a lehető leggyorsabban egyezzen meg egy tűzszünetről, és sokszorozza meg törekvéseit a békés megoldás kidolgozása érdekében. A különleges megbízott felhív a konfliktusban részt vevő minden felet, előzzék meg a tagjaik által a polgári lakosság ellen elkövetett erőszak minden formáját, beleértve a kínzást, a törvényes eljáráson kívül végrehajtott kivégzéseket, a válogatás nélküli gyilkosságokat és az önkényes fogva tartást. A különleges megbízott minden felet felhív arra, hogy szigorúan tartsa be az OLS-szel kötött egyezményeket a szükségben lévőkhöz akadálytalanul eljuttatott segélyeket illetően. A különleges megbízott továbbá ajánlja a Közgyűlésnek, határozatában sürgesse a konfliktusban részt vevő feleket, kezdjenek tárgyalásokat a létező biztonsági folyosók kiterjesztéséről és a szomszédos országokba irányuló szudáni menekülthullám csökkentése érdekében.

(i) A kormány járjon el a lakhelyüket kényszerből elhagyók (displaced) kérdésében, és teremtsen meg a megfelelő feltételeket számukra, valamint a szomszédos országokban lévő szudáni menekültek számára, hogy azok visszatérhessenek szülőföldjükre.

(j) Az emberi jogok helyzetét Szudánban folyamatosan és az eddiginél is intenzívebb módon kell megfigyelés alatt tartani és értékelni. Ezt tekintetbe véve, megfigyelőket kell telepíteni a legrövidebb időn belül olyan helységekre, ahol ez megkönnyíti a felmérést és a jobb információáramlást, és elősegíti az emberi jogok szudáni helyzetére vonatkozó jelentések és információk független ellenőrzését.

*

Amerikai Egyesült Államok Kongresszusa
Képviselőház
Nemzetközi Kapcsolatok Bizottsága

A rabszolgaság kérdése Mauritániában és Szudánban

A Nemzetközi Műveletek és Emberi Jogok Albizottság és az Afrika-Albizottság együttes ülése

(Részletek a meghallgatás jegyzőkönyvéből)

[1996.] Március 13. szerda
Washington, D.C.

Az albizottságok az előzetes értesítésnek megfelelően délután 2 órakor ültek össze a Rayburn irodaház 2172. számú termében.

Elnökök: Christopher H. Smith, a Nemzetközi Műveletek és Emberi Jogok Albizottságának elnöke, valamint Ileana Ros-Lehtinen asszony, az Afrika-Albizottság elnöke.

(...)

Smith képviselő, elnök: Bíró úré a szó.

Köszönöm, Elnök úr!

Elnök úr!

1993 óta, amióta elvállaltam az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának különleges megbízotti mandátumát, számos olyan jelentést és információt kaptam, illetve tanúvallomást vettem fel, amelyek mind azt bizonyítják, hogy a rabszolgaság különböző jelenkori formái,

beleértve a rabszolga-kereskedést, a kényszermunkát és a szolgaságot, Szudánban a kormány által elnézett, illetve hallgatólagosan támogatott, rendszeres és kiterjedt gyakorlatot és tevékenységet képeznek.

Dél-Szudánban és a Nuba-hegyek területén a kormányhadsereggel együtt különböző félkatonai egységek is harcolnak. E félkatonai egységeket a szudáni kormány fegyverezte fel és tartja ellenőrzése alatt, köztük említeném meg a Népi Védelmi Erőket (Popular Defence Forces, PDF), az arab törzsi milíciákat és a mudzsahed néven ismert önkéntesek csoportjait. Számos jelentést kaptam és tanúvallomást vettem fel szudáni és a Szudánnal szomszédos államokban tett útjaim során, amelyek azt mutatják, hogy e csoportok tagjai rendszeresen hurcolnak el polgári személyeket a harci cselekmények alatt vagy azok befejezése után. Soraikból kerül ki azoknak a helyeknek a fegyveres őrsemélyzete is, ahol az elhurcoltakat ideiglenesen fogva tartják, mielőtt rendeltetési helyükre szállítják őket. Egy magas rangú PDF-parancsnok egyik 1993-as, a Nuba-hegységbeli Kadugliban tartott hivatalos találkozó alkalmával igazolta, hogy csapatainak parancsuk van arra, hogy miután a déli lázadók által ellenőrzött településeket ellenőrzésük alá vonták, gyűjtsék össze és szállítsák el a polgári lakosságot a kormány által működtetett táborokba. Bizonyítékok vannak olyan esetekre vonatkozóan is, amikor katonatisztek ejtettek foglyul és hoztak magukkal Észak-Szudánba Délről gyermekeket, akiket szolgaként tartanak háztartásaikban.

Az áldozatok túlnyomó többsége a dél-szudáni és Nuba-hegyekbeli etnikai, faji és vallási kisebbségekhez, illetve őshonos afrikai törzsekhez tartozó nő és gyermek. A felnőtt nőket és a leányokat sokszor szexuális szolgáltatásokra kényszerítik, s egyben arra, hogy a katonai barakkok körül házimunkát végezzenek. A kormány, illetve a kormánnyal együttműködő szervezetek által Kordofán térségében a lakhelyüket kényszerből elhagyók számára felállított táborokból is számos nemi erőszakot jelentettek. A fiúkat főként szolgaként dolgoztatják. Jelentések vannak arról, s a Nuba-hegyek térségében az általam végzett tényfeltárás igazolja e jelentéseket, hogy számos nubait köteleznek munkavégzésre azokon a mezőgazdasági parcellákon, amelyek a kormányhoz közel álló magánszemélyek birtokában vannak. A legjobban kiszolgáltatottak az említett áldozatok közül a dinka törzs azon tagjai, akik a Bahr al Ghazal területén élnek, s azon belül is a gogriali dinkák. 1993 szeptemberében Wauban (a volt Bahr al Ghazal szövetségi állam székhelye) számos drámai tanúvallomást vettem fel ezzel kapcsolatban. A lakhelyüket kényszerből elhagyó dinkák számára a Wau körül létesített táborokban olyan nőkkel, gyermekekkel és idős személyekkel találkoztam és beszéltem, akiknél rosszabb fizikai állapotban lévő emberi lényeket én még életemben így nem láttam.

Általános a fogvatartók embertelen és megalázó bánásmódja áldozataikkal szemben. Bár az elkövetett jogsértések és visszaélések áldozatainak többségét kényszer alkalmazásával az iszlám vallásra térítik át, és egyúttal nevüket is arab névre változtatják, ezzel együtt a velük szemben alkalmazott bánásmód a legtöbb esetben nem változik.

A szövetségi és a helyi hatóságok is tudatában vannak e jelenségnek. Számos esetben az elhurcoltak rokonai vagy a helyi törzsfőnökök komoly erőfeszítéseket tesznek rokonaik visszaszerzésére, néha sikerrel. A helyi hatóságokat rendszerint értesítik ilyen esetekben, ám azok általában nem lépnek közbe, még akkor sem, ha az elhurcolt későbbi tulajdonosát sikerült felfedezni s kilétét a hatósággal közölni. Néhány esetben a tulajdonos vagy a fogvatartó, illetve a rokonok vagy azok képviselői között sikerült megegyezésre jutni, s ennek következtében az áldozatok pénzzel vagy anyagi javakkal való kiváltással kiszabadultak. Meg kell jegyezni, hogy az 1991-es szudáni büntetőtörvény büncselekményként határozza meg és szigorúan bünteti az elhurcolást, a kényszermunkát vagy a törvénytelen fogva tartást. Nincs tudomásom azonban egyetlen olyan bírósági ítéletről sem, amelyet szudáni bíróság mondott volna ki az említett ügyekben az elmúlt években. Szintén itt kell megemlíteni, hogy Szudán évtizedek óta részese az 1926-os rabszolgaságra vonatkozó nemzetközi egyezménynek,

valamint a 1956-os kiegészítő egyezménynek, a rabszolgaság, a rabszolga-kereskedés, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörléséről.

Mindezeket figyelembe véve, csak megismételni tudom Önök előtt az ENSZ-Közügyülés elé terjesztett legutóbbi, 1995. novemberi jelentésem következtetéseit ebben a tárgykörben: a dél-szudáni faji, etnikai és vallási kisebbségek tagjainak, főleg a nőknek és a gyermekeknek az elhurcolása, a rabszolga-kereskedésnek, beleértve a gyermekkereskedést és gyermekek eladását, rabszolgaságnak, szolgaságnak, kényszermunkának, valamint a rabszolgasághoz hasonló gyakorlatoknak való alávetése a szudáni kormány tudtával történik. A kormány tüntető passzivitása e tekintetben, amely a több éven keresztül tartó folyamatos nyilvánosságra hozatal és a különböző ENSZ-szervezetek és az ENSZ-szel együttműködő nem kormányzati szervezetek által hozzá intézett felhívásokat követően is fennáll, továbbá a megfelelő intézkedések meghozatalának az elmulasztása, hogy állampolgárait megvédje az ilyen cselekedetekkel szemben, arra a következtetésre vezetnek, hogy e cselekedeteket a szudáni kormány felhatalmazása alapján működők követik el, a kormány hallgatólagos támogatásával. Az a tény, hogy az elhurcolások a háború sújtotta területeken történnek, különösen súlyosbító körülménynek tekintendő.

Elnök úr, köszönöm a figyelmet.

GÁSPÁR BÍRÓ

The Situation of Human Rights in the Sudan in the 1990s

The Chairman of the Commission on Human Rights appointed in March 1993 Gáspár Bíró as Special Rapporteur of the Commission on the situation of human rights in the Sudan. Prior to his nomination, Bíró has acted since April 1992 as Independent Expert of the Commission under the 1503 (XLVIII) rules of the special procedures.

According to the Commission on Human Rights resolution of 10 March 1993, which also defined the terms of reference of his mandate, the Special Rapporteur was requested „to establish direct contact with the Government and with the people of the Sudan and to investigate and report on the situation of human rights in the Sudan, including any progress made there towards the full restoration of human rights and compliance with international human rights instruments and international humanitarian law. The Special Rapporteur was requested also to seek and receive credible and reliable information from Governments, non-governmental organizations and any other parties who have knowledge of these matters and to report to the General Assembly and the Commission on Human Rights.”

The Special Rapporteur after his nomination submitted three reports to the General Assembly (The Third Committee) and three reports to the Commission on Human Rights. The conclusions and recommendations of these reports were reflected in the resolutions following their discussion and voted in each case with an overwhelming majority by member states. After a two year ban he visited again Sudan between 1 and 7 August 1996 and had meetings with government officials at the highest level, including the deputy speaker of the National Assembly, the minister of foreign relations and the minister of social planning. A new *interim* report to the General Assembly is due by the end of September 1996. The final report shall be submitted to the Commission on Human Rights in Geneva in April 1997.

The charges raised by representatives of the Government of the Sudan after the introduction of his February 1994 report that the Special Rapporteur displayed „anti- Islamic” views in his reports and „insulted Muslims worldwide” proved to be completely baseless. Despite of the very critical 1996 report on its record of human rights, the Government of the Sudan renewed cooperation with the Special Rapporteur.

Gáspár Bíró (38) lawyer, is a senior research fellow at the Institute for Central European Studies and lecturer of the Faculty of Law of the ELTE University in Budapest. *Regio* is publishing in this issue translations of excerpts of his February 1996 report to the Commission, the introductory speech of his 1995 *interim* report to the General Assembly, and his statement at a hearing before the Subcommittee on International Operations and Human Rights and the Subcommittee on Africa. (13 March 1996, Washington, D. C.) The texts selected are dealing mainly with reports on cases of contemporary forms of slavery, slave trade, servitude, enforced labor and similar institutions and practices in the Sudan received by the Special Rapporteur over the past three years.